

זמינות אמצעי קצה וחיבור לאינטרנט עבור ילדים לצורך למידה מרחוק

כתיבה: מריה רבינוביץ' | אישור: יובל וורגן

תאריך: ו' באב תש"ף, 27 ביולי 2020

סקירה

תוכן עניינים

1	תמצית.....	
3	רקע	1.1
4	מדיניות משרד החינוך.....	1.1
4	היעדר נתונים מלאים על היקף ההשתתפות בפעילויות למידה מרחוק.....	1.2
5	נתונים הנוגעים לזמינות אמצעים טכנולוגיים ללמידה מרחוק בקרב תלמידים	2
5	נתונים מאיסוף ראשוני של משרד החינוך בעקבות משבר הקורונה.....	2.1
6	נתונים מדוחות ומחקרים נוספים.....	2.2
7	המשאבים הקיימים בביתם של התלמידים הקשורים ליכולת ללמוד בבית.....	2.2.1
10	כמות אמצעי קצה בביתם של התלמידים.....	2.2.2
12	מענים ממשלתיים לצורך באמצעי קצה לילדים	3
14	תוכנית מחשב לכל ילד.....	3.1
16	הרחבת פעילות התוכנית בעקבות משבר הקורונה.....	3.1.1
17	פעילות משרד החינוך.....	3.2

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת יו"ר הוועדה לזכויות הילד של הכנסת חה"כ יוסף ג'בארין, לקראת דיון הוועדה בנושא "הצורך החיוני במחשב לכל ילד". במסמך מוצגים מידע ונתונים על זמינות אמצעי קצה (מחשבים ניידים, מחשבי לוח וכדומה) וחיבור לאינטרנט (בבית התלמיד) בקרב תלמידי מערכת החינוך בישראל, לצורך למידה מרחוק. המסמך אינו עוסק בסוגיה הכללית של פריסת תשתיות אינטרנט ברחבי המדינה, בנושא תקשוב כיתות הלימוד בבתי הספר ובאתגרים ייחודיים הנוגעים ללמידה מרחוק בקרב תלמידים בחינוך המיוחד. בנוסף, ישנם היבטים משמעותיים הנוגעים ללמידה מרחוק כגון זמינות ההורים לסיוע לילדים צעירים ורמת האוריינות הדיגיטלית בקרב הורים ותלמידים, שאינם נדונים במסמך זה.

מן המסמך עולה:

- סמוך למועד סגירת בתי הספר ב-15 במרץ 2020 בשל התפרצות נגיף הקורונה, החל לפעול מערך מקוון ללמידה מרחוק בבתי הספר בישראל. במערך הלמידה מערכת שידורים לאומית בעברית ובערבית לצד העברת תכנים ומשימות על ידי מורים באמצעות פלטפורמות וכלים דיגיטליים.
- משרד החינוך הציג בדיוני הכנסת נתונים כלליים בלבד על מספר הכניסות של התלמידים לאתרי משרד החינוך למטרות למידה מרחוק, אך לא ניתן להבין מהם מה שיעור התלמידים שמתתפים בלמידה מרחוק בקרב התלמידים בשכבות גיל שונות, באוכלוסיות ומגזרים שונים, וכיצד ניתן מענה לתלמידים שאין להם גישה לאינטרנט ולאמצעים אחרים הנדרשים ללמידה מקוונת מרחוק.

אמצעי קצה הזמינים לתלמידים בביתם

- על פי הערכות של משרד החינוך, המבוססות על נתוני איסוף ראשוני שערכו גורמי המשרד השנה, לכ-95,000 עד 117,000 תלמידים, אשר מהווים בין כ-5% לכ-7% מכלל התלמידים במערכת החינוך, אין כיום בבית אמצעי קצה מסוג מחשב או טאבלט. רוב התלמידים להם אין מחשב בבית, על-פי איסוף ראשוני זה, הם תלמידים ערבים (כ-42,000 תלמידים) ותלמידים מהחברה הבדואית בדרום (כ-43,000 תלמידים).
- לצד נתוני האיסוף הראשוני האמורים, מוצגים במסמך נתונים הנוגעים לנושא מכמה דוחות ומחקרים שפורסמו לאחרונה. התמונה המצטיירת ממקורות הנתונים הנוספים אינה אחידה בכל הנוגע להיקף זמינותם של אמצעי קצה ללמידה מרחוק (או לחילופין להיקף המחסור בהם).
- במסמך של ראמ"ה הוצגו נתוני מחקר פיזה 2018, בהם דיווחים של תלמידים בני 15 על המשאבים הקיימים בביתם הקשורים ליכולת למידה הנשענת על אמצעי תקשוב, כגון מחשב או חיבור לאינטרנט. מהנתונים עולה כי במגזר הכללי, כ-95% מהתלמידים דיווחו על כך שעומדים לרשותם בביתם מחשב שאפשר להשתמש בו וחיבור לאינטרנט. נמצא פער בין דיווחי תלמידים יהודים לערבים ביחס לזמינות "מחשב שמתאים ללימודים", כאשר 4% מהתלמידים בחינוך העברי ציינו שאין להם מחשב, לעומת 11% בחינוך הערבי.

- מניתוח של אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר על בסיס נתוני סקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס 2018, עולה כי היקף המחסור באמצעים ללמידה מרחוק עשוי להיות גבוה יותר. על-פי ניתוח זה, כ-20% מהתלמידים בישראל מתגוררים במשקי בית ללא מחשב ול-27% מהתלמידים אין בבית חיבור לאינטרנט.
- נתוני אגף הכלכלן הראשי מצביעים על פערים משמעותיים בתחום זה בין קבוצות האוכלוסייה היהודית (שאינה חרדית), הערבית והחרדית: כ-6% ו-8% מהתלמידים היהודים הלא חרדים מתגוררים במשקי בית ללא מחשב וללא מנוי לאינטרנט בהתאמה; זאת בהשוואה ל-26% ו-28% בקרב תלמידים ערבים ו-42% ו-72% בקרב תלמידים חרדים (בהתאמה, בשני המקרים).

כמות אמצעי קצה זמינים בביתם של התלמידים

- גם אם למשפחות יש מחשב וחיבור לאינטרנט לא תמיד נתון זה משקף את יכולת הלמידה מרחוק של התלמיד, מאחר ולא בהכרח המחשב זמין עבור כל ילד במשפחה לצורך למידה מקוונת בזמן נתון.
- על פי נתוני פיז"ה, 47% מהתלמידים בישראל דיווחו כי יש בביתם שלושה מחשבים או יותר; 30% דיווחו כי יש בביתם שני מחשבים; 18% דיווחו על מחשב אחד בלבד בבית, ול-5% מהתלמידים אין מחשב בבית כלל. שיעור התלמידים בחינוך הערבי שדיווחו כי בביתם מחשב אחד בלבד גבוה פי שניים לעומת תלמידים בחינוך העברי (30% לעומת 14%, בהתאמה).
- מהניתוח של אגף הכלכלן הראשי עולה כי בעוד שלכל תלמיד מהעשירון העליון יש בממוצע שני מחשבים במשק בית, רק לרבע מהתלמידים בעשירון התחתון יש מחשב אחד במשק הבית. כלומר, קיים פער של פי 10 בין העשירון העליון לתחתון בכמות המחשבים לתלמיד. **ממצא זה ממחיש את קושי יישום הלמידה מרחוק של תלמידים המגיעים מהעשירונים הנמוכים, אשר מהווים יותר מחמישית מסך התלמידים במערכת החינוך. למעשה, לרוב משקי הבית בעשירון התחתון אין מחשב או חיבור לאינטרנט והם חסרים את התשתית הנדרשת להוראה מרחוק.**

מענים לצורך באמצעי קצה לילדים

- סוגיית הבטחתם של אמצעים טכנולוגיים המאפשרים לכלל התלמידים להשתתף בלמידה מרחוק עלתה כבר בראשית תקופת משבר הקורונה הן בדיוני הכנסת והן בעתירות לבית המשפט העליון בנושא.
- במסגרת דיוני הכנסת בסוף אפריל 2020, דיווחו שר החינוך לשעבר חה"כ רפי פרץ ומנכ"ל משרד החינוך כי יוקצו 50 מיליון שקלים לצמצום הפערים הדיגיטליים בין התלמידים, אשר יספיקו, ככל הנראה, לרכישת אמצעי קצה שיחולקו לתלמידים באמצעות הרשויות המקומיות. הם ציינו כי מדובר על פתרון חלקי שרחוק מלתת מענה מלא לסוגיה. בהמשך לכך הוחלט כי רכישת המכשירים ואספקתם לתלמידים תבוצע באמצעות התוכנית "מחשב לכל ילד", הפועלת בשיתוף בין משרד ראש הממשלה לעמותה.
- מתשובת משרד ראש הממשלה על פנייתנו עולה כי בפועל אושרו על ידי החשב הכללי של משרד האוצר 30 מיליון ש"ח, בחלוקה זו: תקציב של 27 מיליון ש"ח אושר למשרד ראש הממשלה לרכישת מחשבים, כאשר 13.5 מיליון ש"ח אושרו עבור הפעילות בשנת 2020 ו-13.5 נוספים – עבור שנת 2021. **התקציב לשנת 2021 אושר באופן טנטטיבי בלבד, והוא כרוך באישור תקציב המדינה לשנת 2021.** שלושה

מיליון ש"ח נוספים אושרו עבור משרד החינוך, לרכישת אמצעים טכנולוגיים ללמידה מרחוק עבור תלמידים בחינוך החרדי.

- עד כה, במהלך שנת 2020, חולקו במסגרת התוכנית "מחשב לכל ילד" קרוב ל-7,000 מחשבים וערכות מחשב (כולל 4,000 מחשבים שעל חלוקתם הכריז ראש הממשלה בחודש אפריל). בזכות הגדלת התקציב נערכים במסגרת התוכנית לחלוקה של 5,000 עד 8,000 מחשבים נוספים. עם זאת, תקופה קצרה למדי עומדת לרשות גורמי התוכנית לנצל את התקציב הנוסף שאושר - חמישה חודשים בלבד עד לסיום השנה, ולא ברור האם גורמי התוכנית יצליחו לנצל את התקציב במלואו.

ממכלול הנתונים המוצגים במסמך עולים שני פערים מרכזיים:

- **תמונת המצב בכל הנוגע להיקף המחסור באמצעי קצה לצורך למידה מרחוק בקרב תלמידים אינה מלאה, והממצאים הזמינים ממקורות המידע הקיימים אינם אחידים.**
- **המענה שאושר כיום על ידי הגורמים הממשלתיים הנוגעים בדבר יסייע לחלק מן התלמידים הזקוקים לכך, אך אינו נותן מענה מלא גם בהינתן הערכות המחסור הנמוכות יותר.**

1. רקע

סמוך למועד סגירת בתי הספר ב-15 במרץ 2020 בשל התפרצות נגיף הקורונה, החל לפעול מערך מקוון ללמידה מרחוק בבתי הספר בישראל. במערך הלמידה מערכת שידורים לאומית בעברית ובערבית לצד העברת תכנים ומשימות על ידי מורים באמצעות פלטפורמות וכלים דיגיטליים.

למידה מרחוק כאשר מוסדות החינוך סגורים מאפשרת שמירה על הרצף הלימודי והפחתת הפגיעה בשגרת הלימודים של התלמידים לצד מתן מענה רגשי לתלמידים וקיום מסגרת חברתית-חינוכית תומכת. מנגד, היא מעוררת בעיות מהותיות כגון החמרת האי-שוויון בין תלמידים, הנובעות, בין היתר, מפערים דיגיטליים.¹

על מנת שהלימודים מרחוק יתאפשרו באופן גורף נדרשת הלימה בין כמות התלמידים והכלים הטכנולוגיים (בעיקר מחשבים וגישה לרשת האינטרנט) הקיימים בבתיהם. אחרת, הלמידה מרחוק עלולה להעמיק את הפערים, הקיימים בלאו הכי, בין קבוצות אוכלוסייה ובין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי שונה.²

¹ אתי וייסבלאו: [למידה מרחוק בשעת חירום עקב סגירת מוסדות חינוך עם התפשטות נגיף הקורונה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרץ 2020.

² אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר: [פערים חברתיים-כלכליים ומגזריים במידת המוכנות להוראה מרחוק במערכת החינוך](#), 2020.

1.1 מדיניות משרד החינוך³

נוהלי משרד החינוך בנושא למידה מרחוק בזמן חירום עוסקים באופן מוגבל מאוד במענה הנדרש לתלמידים מאוכלוסיות שונות ולפערים בין תלמידים בגישה לאמצעים טכנולוגיים הנדרשים ללמידה. חוזר מנכ"ל משרד החינוך מינואר 2019 בנושא "נוהלי שעת חירום במערכת החינוך",⁴ עוסק בין השאר, בהפעלת בתי הספר כמרכזי למידה לשעת חירום, לרבות באמצעות למידה מקוונת מרחוק באמצעות האינטרנט. בחוזר צוין כי בעת הפעלת בית הספר כמרכז למידה גמיש "בית הספר יביא בחשבון צרכים מיוחדים של קבוצות תלמידים שונות, כגון תלמידי החינוך המיוחד, תלמידים עולים, תלמידים מתקשים וקבוצות אחרות", אך לא מובאות הנחיות ברורות כיצד לעשות זאת.

על פי הוראות נוהל "חירום בזמן אמת", שפורסם על ידי משרד החינוך בתחילת שנת 2020,⁵ על המנהל למפות באמצעות מחנך הכיתה את הגישה של תלמידים לתקשורת אינטרנט עם תחילת שנת הלימודים ולתת מענה לתלמידים שאינם מקושרים לאינטרנט באמצעות צוותם לחברים על פי קריטריון של סמיכות אל מקום המגורים או שימוש במרכז למידה אזורי – ספרייה, מתנ"ס וכד'. נהלים אלו חלים על כל מוסדות החינוך במערכת החינוך, לרבות החינוך החרדי והחינוך הערבי, אך גם בהם אין התייחסות ייעודית למענים הנדרשים לאוכלוסיות האלה. יצוין כי תוך כדי התרחשות של הלמידה מרחוק פורסמו על ידי משרד החינוך הנחיות מפורטות לכל שכבות הגיל, בהן נדרשו המורים לקיים סדר יום מלא בלמידה מרחוק לכלל התלמידים, כולל גנים.⁶

1.2 היעדר נתונים מלאים על היקף ההשתתפות בפעילויות למידה מרחוק

עד כה משרד החינוך לא פרסם נתונים מלאים על היקפי ההשתתפות בפעילויות למידה מרחוק בתקופת משבר הקורונה. נתונים כלליים מסוימים הוצגו בדיוני הכנסת בחודש אפריל 2020 (ועיקריהם יובאו להלן), אך לא ניתן ללמוד מהם על היקף ההשתתפות בקבוצות אוכלוסייה שונות, בקבוצות גיל שונות ובקרב תלמידים עם מאפיינים שונים. היעדר נתונים מסוג זה מקשה על הבנת תמונת המצב בכל הנוגע למאפייני התלמידים שלא השתתפו בלמידה מרחוק ועל ניתוח הסיבות לכך (ובתוך כך – על ההבנה האם אי ההשתתפות קשורה למחסור באמצעים טכנולוגיים).

³ אם לא יצוין אחרת: אתי וייסבלאי: [למידה מרחוק בשעת חירום עקב סגירת מוסדות חינוך עם התפשטות נגיף הקורונה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יוני 2020.

⁴ חוזר מנכ"ל משרד החינוך, [נוהלי שעת חירום במערכת החינוך](#), כ"ו בטבת תשע"ט, 3 בינואר 2019.

⁵ חטיבת הטמעת טכנולוגיות, משרד החינוך: [חירום בזמן אמת: נהלים והנחיות להתנהלות ולמידה מרחוק בחירום](#), ינואר 2020.

⁶ פורטל רשויות ובעלויות חינוך, [למידה מרחוק: הנחיות לקדם-יסודי, הנחיות ליסודי, הנחיות לעל-יסודי](#), משרד החינוך, כניסה אחרונה: 27 ביולי 2020.

בדיונים שהתקיימו בוועדה המיוחדת לחינוך של הכנסת (שפעלה עד הקמת ועדות הכנסת הקבועות) ובמליאת הכנסת, בסוף חודש אפריל 2020, דיווחו מנכ"ל משרד החינוך ושר החינוך דאז על נתוני השימוש בכלים שעמדו לרשות מערכת החינוך לצרכי למידה מרחוק בתקופה בה לא פעלו מוסדות החינוך, שהיו זמינים באותו המועד. על פי נתונים אלה:

- נעשה שימוש ב-24 אתרי תוכן אינטרנטיים המיועדים ללמידה עצמאית, שבהם המורים בחרו משימות והפנו את תלמידיהם. בממוצע, נרשמו מדי יום כמיליון כניסות לאתרים אלה. מספר המשתמשים הייחודיים הממוצע ביום עמד על כ-450,000 משתמשים (ככל הנראה מורים ותלמידים יחד).
- הוקלטו כ-3,000 שידורי תוכניות לימוד, בעברית ובערבית, ב-36 אולפנים. סה"כ נרשמו כ-9,6 מיליון צפיות בשידורים עד למועד הדיווח (30 באפריל). מספר המשתמשים (הצופים) הייחודיים הממוצע ביום עמד על כ-400,000.
- קרוב ל-100,000 מורים, מתוך כ-180,000 במערכת, וכמיליון תלמידים השתמשו במרחבים כיתתיים וירטואליים.⁷

יצוין כי בחודשים מאי ויולי 2020, מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה פעמיים למשרד החינוך בבקשת מידע ונתונים על פעילויות המשרד בתחום השלמת פערים דיגיטליים, סיוע לתלמידים שאין להם אמצעי קצה ותשתית אינטרנטית שמאפשרים למידה מרחוק, ועל אופן היערכות המשרד לקראת תחילת שנת הלימודים הקרובה בהיבט זה.⁸ **נכון למועד סיום העבודה על המסמך הנוכחי טרם התקבלה תשובתו של המשרד בעניין זה.**

2. נתונים הנוגעים לזמינות אמצעים טכנולוגיים ללמידה מרחוק בקרב תלמידים

2.1 נתונים מאיסוף ראשוני של משרד החינוך בעקבות משבר הקורונה

בשנת הלימודים תש"ף למדו בבתי הספר בישראל (ללא גני ילדים), בכל שלבי החינוך (יסודי, חטיבה ותיכון) 1.84 מיליון תלמידים, כאשר כ-60% מהם היו תלמידי בתי הספר היסודיים (1.07 מיליון תלמידים).⁹

כאמור, משרד החינוך לא השיב עד כה לבקשות מידע בנושא זמינות אמצעים טכנולוגיים ללמידה מרחוק בקרב תלמידים. עם זאת, נתונים ראשוניים הוצגו בתשובה של המדינה לעתירות שהוגשו לבית המשפט העליון על ידי הורים וארגונים חברתיים בעקבות משבר הקורונה, בדבר אי יכולת של ילדים מקבוצות אוכלוסייה שונות להשתתף בלמידה מרחוק בשל

⁷ דברי הכנסת, חוברת ז', ישיבה כ"א: ישיבה העשרים-ואחת של הכנסת העשרים-ושלוש, 30 באפריל 2020.

⁸ פנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא היערכות לפתיחת שנה"ל תשפ"א, יולי 2020; פנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא למידה מרחוק, מאי 2020.

⁹ במבט רחב – מספרים על החינוך, מנהל תקשוב ומערכות מידע, משרד החינוך, כניסה אחרונה: 23 ביולי 2020.

היעדר אמצעי קצה ותשתית אינטרנט בביתם. על פי נתונים אלה נמצא כי יש חוסר באמצעי קצה לפי הפירוט הבא:

לוח 1: מספר התלמידים שאין בביתם אמצעי קצה, לפי קבוצות תלמידים מוגדרות ¹⁰ משרד החינוך, איסוף ראשוני 2020		
קבוצת תלמידים*	מספר אמצעי קצה חסרים	הערות
ערבים	42,000	---
בדואים בצפון	5,500	---
בדואים בדרום	43,200	---
דרוזים	3,200	---
חרדים	1,200	משפחות שמעוניינות באמצעי קצה איך אין להן יכולות להשיגם;
כיתות מיוחדות	22,000	מב"ר, אתג"ר, עולים, מרכזי חינוך טכנולוגי והחינוך המיוחד;
סה"כ	בין 95,000 ל-117,000	טווח הנתונים נובע מחפיפה אפשרית בין הקבוצות השונות. תלמידים אלה מהווים בין כ-5% ל-7% מכלל התלמידים בבתי הספר.

*הגדרות קבוצות אלה נעשתה במקור (מגזר ערבי, מגזר בדואי בדרום וכו').

יצוין כי בנתונים אלה לא נכללים נתוני המחסור בקרב התלמידים בחינוך העברי שאינם לומדים בכיתות מיוחדות, ובהם תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך שיתכן כי אין ביכולת משפחתם לרכוש אמצעים אלה. אך כאמור, מדובר באיסוף ראשוני, ועל פי תשובת המדינה לבג"צ, בכוונת משרד החינוך להמשיך ולאסוף נתונים נוספים.¹¹

בנוסף, בתשובת המדינה לעתירות צוין כי בכ-98% ממשקי הבית בישראל יש לפחות טלפון אחד. על פי תשובה זו, "ניתן להשתתף במערך הלמידה המקוון ברובו גם באמצעות המכשירים הניידים אשר נמצאים במרבית בתי האב בישראל, אין חובה כי הדבר יתבצע באמצעות המחשב הביתי".¹²

2.2 נתונים מדוחות ומחקרים נוספים

להלן יוצג סיכום נתונים מהם ניתן ללמוד על זמינות אמצעי קצה ותשתיות אינטרנט בקרב התלמידים במערכת החינוך בישראל, שפרסמו בחודשים האחרונים גופים שונים שבחנו את נושא הלמידה מרחוק:

- נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שזמינים בפרסומיה השונים, בהם נתוני הסקר החברתי משנת 2019.

¹⁰ בג"ץ 2823/20 : תגובה מקדמית מטעם המדינה; 20 במאי 2020.

¹¹ שם;

¹² שם;

- מסמך של הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (להלן: ראמ"ה) שפורסם בחודש מאי 2020, בנושא: מוכנות בתי הספר לשילוב פדגוגיה מקוונת,¹³ בו, בין היתר, כמה נתונים על תנאי הלימוד באמצעים דיגיטליים בביתם של התלמידים. **הנתונים שהוצגו במסמך התבססו על תשובות של מנהלי בתי ספר ותלמידים בני 15 (רובם בכיתה י') על שאלונים שהועברו במסגרת מחקר פיזה שנערך בשנת 2018**, בבתי ספר משרד החינוך, דוברי עברית ודוברי ערבית, בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי. הנתונים אינם כוללים נתונים שנאספו בבתי ספר חרדיים שבפיקוח משרד החינוך ובתי ספר שבפיקוח משרד העבודה והרווחה שכן בבתי ספר אלה קיימים "אתגרים ייחודיים באשר ללמידה מתוקשבת".¹⁴
- ניתוח נתונים שערך אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר, במסגרתו נבחנה מידת המוכנות של משקי הבית בישראל ליישום למידה מרחוק על רקע התפרצות נגיף הקורונה.¹⁵ בניתוח של הכלכלן הראשי נכללו נתונים על תלמידים בחינוך העברי, הערבי והחרדי, בשלבי החינוך השונים. כמו כן, נעשתה בו השוואה בין התלמידים ממשקי בית מרקע סוציו-אקונומי שונה (לפי עשירון הכנסה). **הניתוח התבסס על נתוני סקר הוצאות והכנסות משקי הבית שנערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ב-2018**.
- סקר דעת קהל בקרב הורים לילדים בגילאי 3-16 שערך בחודש מאי 2020 מכון המחקר מאגר מוחות במטרה לבחון את דפוסי הלמידה מרחוק בתקופת הקורונה, עמדות והעדפות ללימודים בעתיד.¹⁶

2.2.1 המשאבים הקיימים בביתם של התלמידים הקשורים ליכולת ללמוד בבית

במסמך של ראמ"ה הוצגו נתונים על המשאבים הקיימים בביתם של התלמידים הקשורים ליכולת ללמוד בבית בכלל, ובפרט ללמוד למידה הנשענת על אמצעי תקשוב, כגון מחשב או חיבור לאינטרנט. מהנתונים שהתקבלו עולה כי במגזר הכללי, כ-95% מהתלמידים דיווחו על כך שעומדים לרשותם בביתם אמצעים הדרושים ללמידה בכלל ולמידה מקוונת: שולחן כתיבה ללימודים, מקום שקט שאפשר ללמוד בו, **מחשב שאפשר להשתמש בו וחיבור לאינטרנט**. להלן הנתונים בהתייחסות לתלמידים בחינוך העברי והערבי.

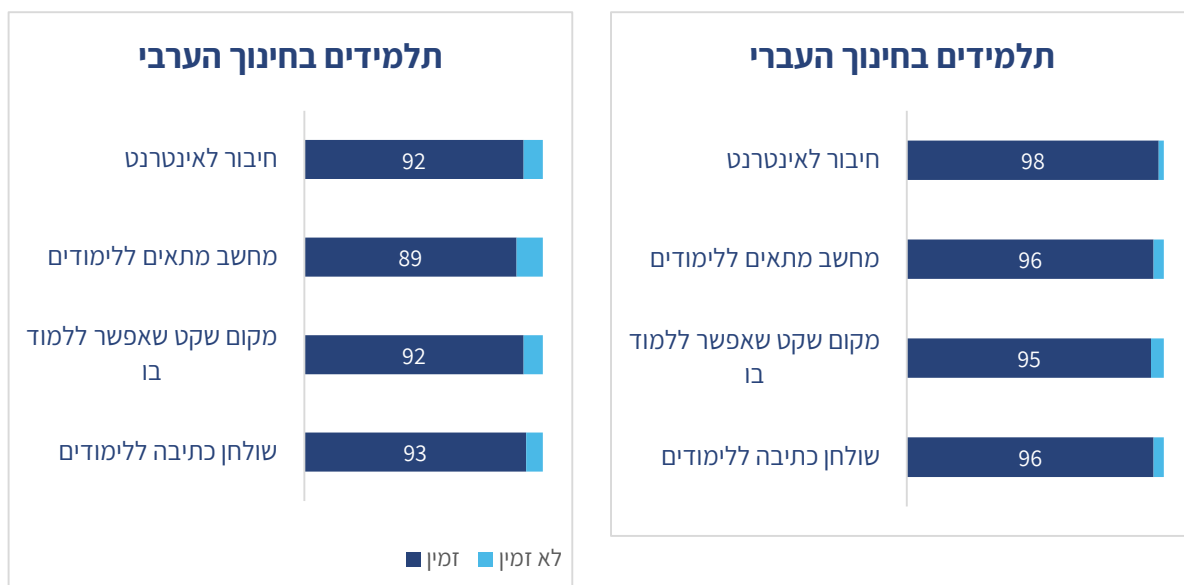
¹³ משרד החינוך, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה): מוכנות בתי הספר לשילוב פדגוגיה מקוונת, 10 במאי 2020.

¹⁴ שם;

¹⁵ אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר: פערים חברתיים-כלכליים ומגזריים במידת המוכנות להוראה מרחוק במערכת החינוך, 2020.

¹⁶ מאגר מוחות, מכון מחקר ויעוץ בינתחומי: סקר דעת קהל בנושאי חינוך, נערך עבור פורום קהלת, 25 במאי 2020.

תרשים 1: תנאי הלמידה בבית בקרב התלמידים בחינוך העברי והערבי, שיעור באחוזים¹⁷

מהנתונים עולה כי שיעורי התלמידים בחינוך הערבי שדיווחו כי זמינים עבורם אמצעי הלמידה בבית שנבדקו, לרבות אמצעים דיגיטליים, מעט נמוכים מהשיעורים המקבילים בקרב התלמידים בחינוך העברי. הפער הבולט ביותר בנתונים אלה בין יהודים לערבים הנו בפרמטר זמינות ה"מחשב שמתאים ללימודים", כאשר 4% מהתלמידים בחינוך העברי ציינו שאין להם מחשב, לעומת 11% בחינוך הערבי.

על פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מנתוני הסקר החברתי משנת 2019, מתקבלת תמונה שונה מזו שעולה ממבחני פיז"ה. על פי חישוב נתונים שערכנו,¹⁸ בכ-16% ממשקי הבית בהם ילדים בגילאי 6-17 (גילאי בית הספר), אין מחשב; ב-11% מכלל משקי הבית עם ילדים בגילאים האמורים בקרב יהודים ואחרים וב-29% בקרב משקי הבית בקרב הערבים. בנוגע לחיבור לאינטרנט נתונים דומים התקבלו בשתי הקבוצות- יהודים ואחרים וערבים: כ-5% ממשקי הבית דיווחו שאין אצלם חיבור זה.

תמונה שונה מאלה שהוצגו לעיל (שעולה משאלוני מחקר פיז"ה ומניתוח נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס משנת 2019) התקבלה מהניתוח של אגף הכלכלן הראשי על בסיס נתוני סקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס,¹⁹ ממנו עלה כי לחלק לא מבוטל מהתלמידים אין את הכלים המתאימים ללמידה מרחוק: על-פי נתונים אלה כ-20% מהתלמידים בישראל מתגוררים במשקי בית ללא מחשב ול-27% מהתלמידים אין בבית חיבור לאינטרנט. בכ-14.5%

¹⁷ משרד החינוך, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה): [מוכנות בתי הספר לשילוב פדגוגיה מקוונת](#), 10 במאי 2020.

¹⁸ [מחולל לוחות של הסקר החברתי - בחירת משתנים ומסננים שנת הסקר: 2019 - אומדני נפשות](#); הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כניסה אחרונה: 26 ביולי 2020.

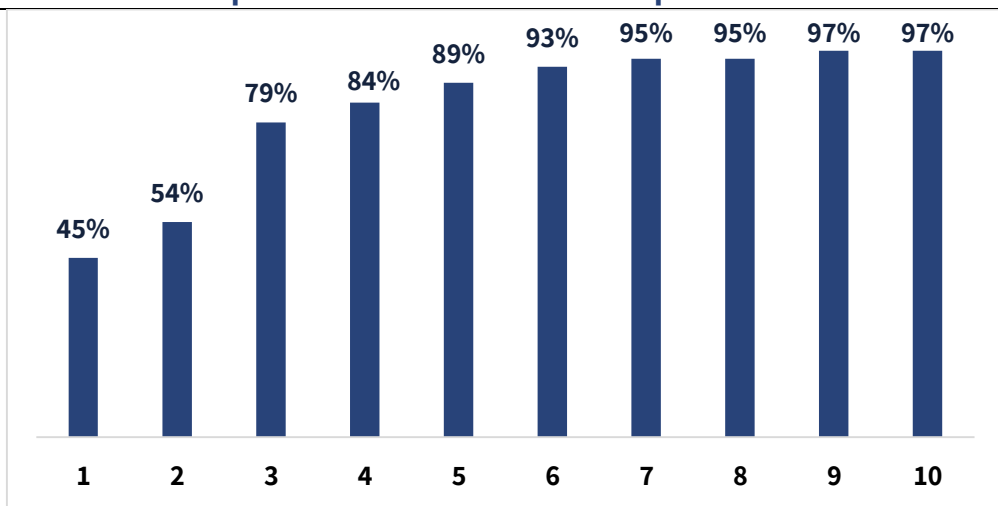
¹⁹ אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר: [פערים חברתיים-כלכליים ומגזריים במידת המוכנות להוראה מרחוק במערכת החינוך](#), 2020.

ממשקי הבית בישראל אין מחשבים וחיבור לאינטרנט. ניתן לראות פער משמעותי בנתונים משני המקורות שהוצגו לעיל, שיתכן שנובע מכך שהנתונים של ראמ"ה מבוססים על דיווחי תלמידים בקבוצות אוכלוסייה מסוימות בלבד.

באשר לפערים בין תלמידים מקבוצות אוכלוסייה שונות, **בניתוח של אגף הכלכלן הראשי נמצאו פערים גבוהים יותר בין תלמידי החינוך העברי והערבי, וגבוהים עוד יותר בין שתי קבוצות אלה לבין התלמידים החרדים:** כ-6% ו-8% מהתלמידים היהודים הלא חרדים מתגוררים במשקי בית ללא מחשב וללא מנוי לאינטרנט בהתאמה; זאת בהשוואה ל-26% ו-28% בקרב תלמידים ערבים ו-42% ו-72% בקרב תלמידים חרדים (בהתאמה, בשני המקרים). בנוסף, כ-23% מהתלמידים הערבים חיים במשקי בית ללא מחשב וללא אינטרנט בבית, בהשוואה ל-2% בלבד בקרב התלמידים היהודים שאינם חרדים. עם זאת, גם רמת ההכנסה משחקת תפקיד כאשר שיעור משקי הבית עם מחשב ואינטרנט בקרב החברה החרדית עולה עם רמת ההכנסה.

הנתונים הבאים מציגים את שיעור משקי הבית להם יש מנוי לאינטרנט לפי עשירון הכנסה. מהתרשים עולה כי בניגוד לשני העשירונים התחתונים בהם רק לכמחצית ממשקי הבית יש מנוי לאינטרנט (45%), בשני העשירונים העליונים, לרוב המוחלט של משקי הבית (97%) יש מנוי לאינטרנט.

תרשים 2: משקי בית עם מנוי לאינטרנט לפי עשירון הכנסה²⁰

יצוין כי בהוצאת החרדים מהמדגם, נמצא כי שיעור משקי הבית עם אינטרנט עולה לכ-56% ולכ-63% בעשירונים הראשון והשני בהתאמה. בעשירונים גבוהים יותר נראים שיעורים דומים.

באופן כללי, יש לציין כי על פי נתוני הלמ"ס מ-2017, כ-22% ממשקי הבית היהודיים לא היו מנויים על אינטרנט. בהקשר זה התקבלו שיעורים דומים של משקי בית לא מחוברים ביישובים פריפריאליים מאוד, פריפריאליים ומרכזיים. במשקי בית ערביים ביישובים פריפריאליים, כ-51%

²⁰ שם.

לא היו מנויים על אינטרנט, ביישובי הביניים התקבלו שיעורים נמוכים יותר - כ-46%, וביישובים מרכזיים מאוד התקבל דווקא השיעור הגבוה ביותר של משקי בית שאינם מנויים - כ-73%. פערים דומים בין יהודים וערבים נמצאו גם לגבי בעלות על מחשב ולגבי בעלות על מחשב לוח (טאבלט) בתקופת איסוף נתונים, כאמור, ב-2017.²¹

נציין עוד כי בסקר דעת קהל בקרב הורים ל-1,050 ילדים גילאי 3-16 שערך בחודש מאי 2020 מכון המחקר מאגר מוחות, עבור פורום קהלת, במטרה לבחון את דפוסי הלמידה מרחוק בתקופת הקורונה, עמדות והעדפות ללימודים בעתיד, **נמצא כי הסיבות העיקריות לכך שהילד לא למד לעתים בפועל בשעות ההוראה המוצעות הן: חוסר עניין מצד הילד, בעיות טכניות והעדר מחשב זמין.** בין 11% מהמשיבים שהם הורים לילדים בגילאי 3-5 ל-14% מההורים לילדים בני 12-16 ציינו כי לא היו בבית מחשבים/טאבלטים זמינים ללמידה מרחוק (12% בכלל המדגם). שיעור ההורים שהצביעו על בעיות טכניות בבית, בגינת הלמידה מהבית לא התאפשרה, נע בין 8% בגילאים הנמוכים ל-24% בגילאים 12-16 (17% בכלל המדגם).²²

2.2.2 כמות אמצעי קצה בביתם של התלמידים

בתקופת הסגר כלל התלמידים ורובם המוחלט של ההורים שהו בבתיהם, ונוצר צורך בשימוש בכמה אמצעי תקשוב שונים ובמקביל, על ידי יושבי הבית. מהנתונים שהוצגו לעיל אפשר ללמוד באופן כללי על אמצעי הקצה שזמינים בבית, אך גם כאשר יש שיעור לא מבוטל של בעלי מחשבים וחיבור לאינטרנט, לא ניתן להסיק האם אמצעים אלה זמינים לתלמידים בבית בכל עת, למשל במקרים בהם לתלמידים יש אחים שלומדים גם הם או בני משפחה אחרים שחולקים את אמצעי הקצה הזמינים בבית.

להלן יוצגו נתונים על כמות מכשירי קצה העומדים לרשותם של התלמידים, אך יש לציין כי גם הנתונים בעניין זה עשויים להסביר רק חלק מהתמונה בדבר יכולת הלמידה מרחוק בבית התלמידים, משום שבמהלך הסגר נשמעו תלונות רבות של המשתמשים גם על איכות הגלישה, הנובעת מהאיכות והנגישות של תשתיות האינטרנט ביישוב או בבית בכלל, או במצב בו מספר אנשים בבית השתמשו ברשת בו זמנית, לצרכי למידה או עבודה בפרט.

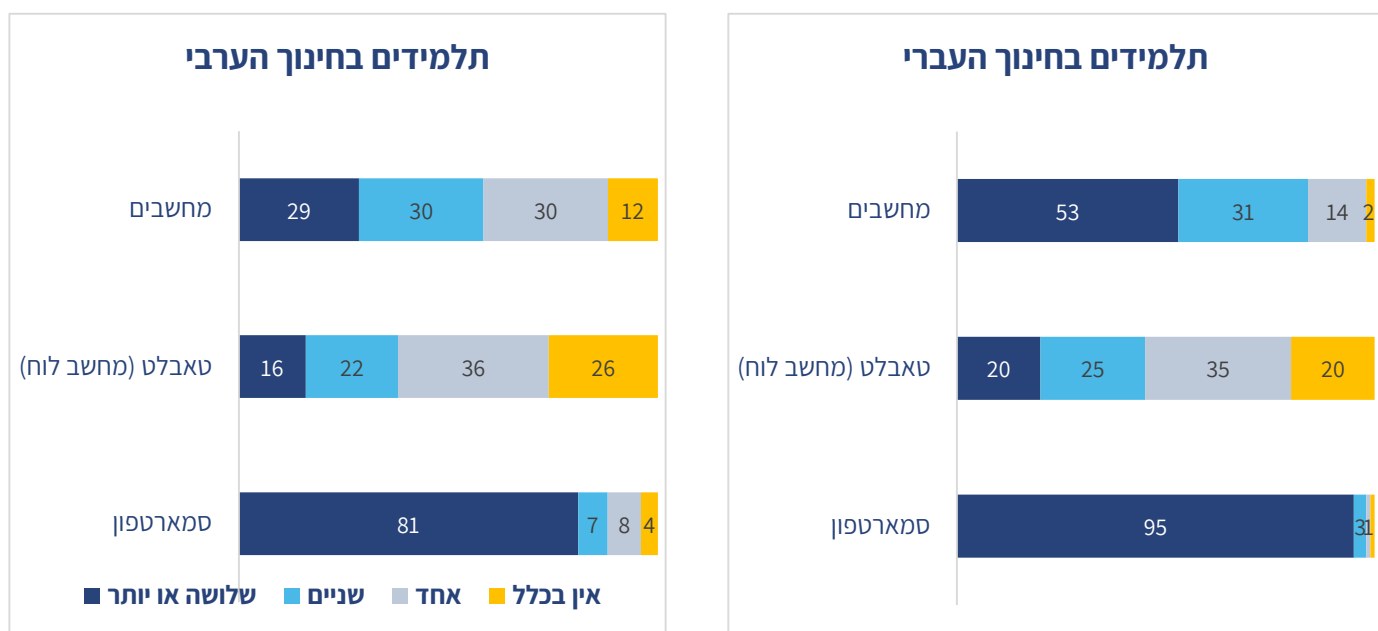
על פי נתוני ראמ"ה, 91% מהתלמידים דיווחו כי יש בביתם שלושה טלפונים חכמים או יותר (4% מהתלמידים דיווחו כי יש בביתם שני טלפונים חכמים, ול-3% יש בביתם רק טלפון חכם אחד). **47% מהתלמידים דיווחו כי יש בביתם שלושה מחשבים או יותר; 30% דיווחו כי יש בביתם שני מחשבים; 18% דיווחו על מחשב אחד בלבד בבית, ול-5% מהתלמידים אין מחשב**

²¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: [דוח פני החברה בישראל, פרק 2: רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים](#), אוגוסט 2019.

²² מאגר מוחות, מכון מחקר ויעוץ בינתחומי: [סקר דעת קהל בנושאי חינוך](#), נערך עבור פורום קהלת, 25 במאי 2020. הסקר נערך באמצעות פנל אינטרנטי.

בבית כלל. להלן הנתונים לגבי תלמידים בחינוך העברי והערבי בנפרד, כאשר נשאלו על מספר מכשירי הקצה שיש בביתם:

תרשים 3: כמות המכשירים העומדים לרשות התלמידים בביתם, שיעור באחוזים²³

מהנתונים עולה כי בקרב תלמידי החינוך העברי ליותר מ-80% מהתלמידים יש שניים-שלושה או יותר מחשבים בבית. מצב זה שונה בקרב התלמידים בחינוך ערבי, אצלם כ-60% מדווחים על שניים-שלושה מחשבים או יותר. שיעור התלמידים בחינוך העברי שיש בביתם שלושה או יותר מחשבים הוא כמעט פי שניים משיעורם של התלמידים הערבים. עוד עולה כי **שיעור התלמידים בחינוך הערבי שדיווחו כי בביתם מחשב אחד בלבד גבוה פי שניים לעומת תלמידי החינוך העברי (30% לעומת 14%, בהתאמה).**²⁴

באגף הכלכלן הראשי ערכו בחינה של כמות המחשבים לפי עשירון הכנסה, אשר ממחישה את הפערים בנגישות הטכנולוגית המאפשרת את הלמידה מרחוק.²⁵

מהניתוח של אגף הכלכלן הראשי עלה כי בעוד שלכל תלמיד מהעשירון העליון יש בממוצע שני מחשבים, **רק לרבע מהתלמידים בעשירון התחתון יש מחשב אחד במשק הבית. כלומר, קיים פער של פי 10 בין העשירון העליון לתחתון בכמות המחשבים לתלמיד.** על פי עורכי הניתוח באגף הכלכלן הראשי, **ממצא זה ממחיש את קושי יישום הלמידה מרחוק של תלמידים המגיעים מהעשירונים הנמוכים, אשר מהווים יותר מחמישית מסך**

²³ משרד החינוך, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה): [מוכנות בתי הספר לשילוב פדגוגיה מקוונת](#), 10 במאי 2020.

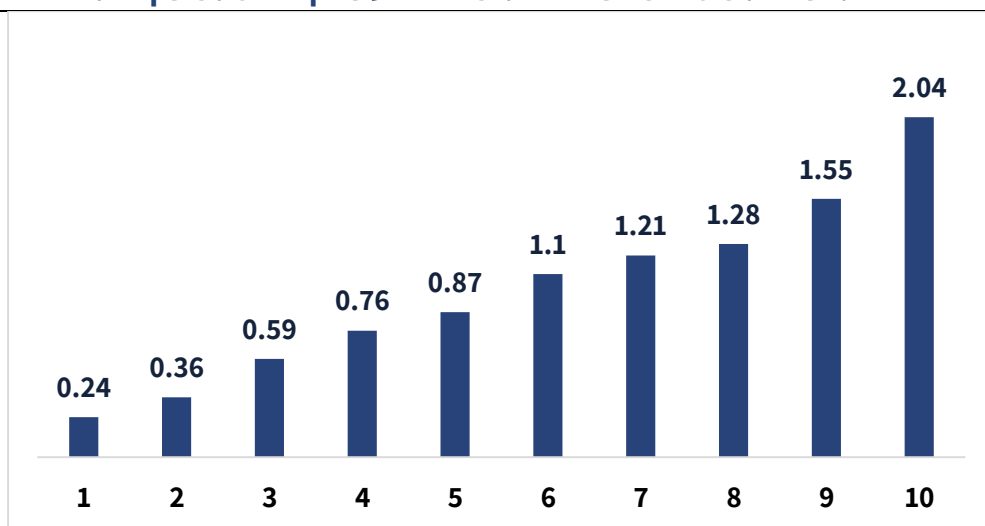
²⁴ יצוין כי יש אי התאמה קטנה בין הנתונים שהוצגו על ידי ראמ"ה בנוגע לבעלות המחשב בקרב התלמידים בחינוך הערבי: מהנתונים שהצגנו בלוח 1 של המסמך עלה כי לכ-11% מכלל התלמידים בחינוך הערבי אין מחשב. בנתונים שהצגנו בלוח 2 של המסמך מדובר על 12%.

²⁵ אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר: [פערים חברתיים-כלכליים ומגזריים במידת המוכנות להוראה מרחוק במערכת החינוך](#), 2020.

התלמידים במערכת החינוך. למעשה, לרוב משקי הבית בעשירון התחתון אין מחשב או חיבור לאינטרנט והם חסרים את התשתית הנדרשת להוראה מרחוק.

יצוין כי אחוז משקי הבית עם ילדים גבוה הרבה יותר בעשירון התחתון (כ-66%) מהאחוז בעשירון העליון (21%).²⁶

תרשים 4: מספר מכשירים לתלמיד לפי עשירון הכנסת משק בית²⁷

3. מענים ממשלתיים לצורך באמצעי קצה לילדים

כאמור, אתגר מרכזי של מערכת החינוך ביישום הוראה מרחוק הינו בהנגשת השירות לכלל התלמידים במערכת ללא תלות ברקע החברתי-כלכלי ממנו הם מגיעים. אתגר זה חשוב במיוחד לאור זאת שהפערים בין התלמידים במערכת החינוך היו משמעותיים עוד מלפני התפרצות נגיף הקורונה.²⁸

סוגיית הבטחתם של אמצעים טכנולוגיים המאפשרים לכלל התלמידים להשתתף בלמידה מרחוק עלתה כבר בראשית תקופת משבר הקורונה הן בדיוני הכנסת והן בעתירות לבית המשפט העליון בנושא.²⁹

²⁶ הלמ"ס: [ממצאים ראשוניים מסקר הוצאות משק הבית 2018 נתוני הכנסות, הוצאות ובעלות על מוצרים של משקי הבית בישראל, הודעה לתקשורת](#), נובמבר 2019.

²⁷ התרשים מתייחס לכלל האוכלוסייה. ניתן לטעון כי התמונה המוצגת נובעת במידה רבה מהאוכלוסייה החרדית, אשר מתאפיינת הן ברמות הכנסה נמוכות והן בשיעור מחשבים נמוך, אך גם בניכוי החרדים, מספר המחשבים לתלמיד נראה דומה ונע בין 0.37 ל-2.06. מקור: אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר: [פערים חברתיים-כלכליים ומגזריים במידת המוכנות להוראה מרחוק במערכת החינוך](#), 2020.

²⁸ אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר: [פערים חברתיים-כלכליים ומגזריים במידת המוכנות להוראה מרחוק במערכת החינוך](#), 2020.

²⁹ בג"ץ 2398/20, עתירה של עמותת עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, של ועדת המעקב לענייני חינוך ערבי ושל תשעה עותרים נוספים, הופנתה נגד ראש הממשלה ומשרד החינוך.

להלן יוצג מידע על התייחסותם של גורמים ממשלתיים למתן מענה לצורך באמצעי קצה לילדים לצורך למידה מרחוק, בהתבסס על תשובת המדינה לעתירות לבג"צ בנושא ועל מידע שנמסר ממשד רה"מ לגבי תוכנית "מחשב לכל ילד" המופעלת בשיתוף עמותה. בעת הגשת המסמך לוועדה לא התקבלה תשובה ממשד החינוך לבקשת המידע שהפנינו אליו בנושא זה.

עתירות לבג"צ בדבר היעדר מענה ממשלתי

באחת העתירות שהוגשו לבג"צ בנושא נטען כי: "היערכות משד החינוך ללמידה מרחוק הותירה מחוץ לה רבבות על גבי רבבות תלמידים אשר אין ברשותם מחשבים ו/או נגישות לתשתיות אינטרנט, ותלמידים אשר יש בביתם מחשב אחד אך שמספר הילדים בגילאי חינוך חובה במשפחה, הזקוקים למחשב, גבוה יותר. מצוקה כלכלית והיעדר חיבור לרשת נפוצים בעיקר בקרב תלמידים ערבים, בהם תלמידים מהכפרים הבלתי מוכרים בנגב ותלמידים מירושלים המזרחית, תלמידים ממשפחות מבקשות מקלט ותלמידים מאוכלוסיית יוצאי אתיופיה".³⁰

בתשובת המדינה לעותרים צוין כי מערך הלימודים מהבית בתקופת החירום הנוכחית אינו מהווה תחליף ללימודי החובה במוסדות הלימוד, ומטרתו ליצור עבור התלמידים סדר יום לימודי ולאפשר שגרה לימודית מסוימת. משד החינוך טען כי פעל במהלך המשבר הנוכחי וממשיך לפעול למתן מענה לאוכלוסיות אשר אינן מונגשות ללמידה מקוונת. במסגרת פעילות זאת נאספו נתונים על ידי גורמי המשד ביחס לתלמידים מקבוצות האוכלוסייה אשר אין בביתם אמצעי קצה (כפי שהוצג לעיל). כמו כן, גורמי המשד ציינו כי נבחנת האפשרות כי אגף התקציבים במשד האוצר יקצה למשד ראש הממשלה 30 מיליון ש"ח, לצורך צמצום הפערים הדיגיטליים בקרב ילדים שמגיעים ממשפחות מעוטות יכולת.³¹

בית המשפט הציע לצדדים לחזור בהם מן העתירה, שכן רוב נושאי העתירות אינם דחופים עוד (בשל החזרת עיקר מערכת החינוך למתכונת לימודים רגילה במועד ההחלטה, ובשל היות העתירות כלליות מדי), וכן בשים לכך שלא צורפו לעתירות כל המשיבים הרלוונטיים. **עם זאת, בית המשפט הבהיר ש"בהתחשב בכך שתעצומות העותרים אכן מעלות שאלות נכבדות, ראוי לפיכך שהעותרים ימחקו את העתירות, תוך שמירת זכויות וטענות הצדדים הדדית ויפנו עתה לכל השרים הנוגעים בדבר וישטחו בפניהם בקשותיהם והשגותיהם וכי המשיבים**

³⁰ בג"צ 2823/20, העתירה של הורים לילדים מקבוצות אוכלוסייה שונות (יהודים, ערבים ומבקשי מקלט) ומספר ארגונים חברתיים, בהם: האגודה לזכויות האזרח בישראל, אגודת יהודי אתיופיה בישראל, ארגון הלה למען החינוך בשכונות ועיירות הפיתוח, הופנתה נגד שר החינוך, מנכ"ל המשד שמואל אבוהב, ו"ר המזכירות הפדגוגית ד"ר מרים שליסל, ראש הממשלה, שר האוצר, שר התקשורת, ראש מטה ישראל דיגיטלית במשד לשוויון חברתי ומרכז השלטון המקומי.

³⁰ בג"צ 2823/20.

³¹ בג"צ 2823/20 : תגובה מקדמית מטעם המדינה; 20 במאי 2020.

יתנו דעתם למכלול בתקופה של כשלושה חודשים מעת שהפניות הללו תעגנה אליהם, והכל לצורך היערכות ללמידה מרחוק בזמן חירום, לרבות אפשרות של פתיחת ערוצי רדיו וטלוויזיה ציבוריים ייעודיים למטרה זו, בצד התארגנות להיערכות תשתיתית וטכנולוגית להעברת שיעורים ברשת האינטרנט".³²

התייחסות שר החינוך ומנכ"ל המשרד בדיוני הכנסת

בסוף אפריל 2020, בדיון של הוועדה המיוחדת לחינוך של הכנסת,³³ אמר מנכ"ל משרד החינוך דאז, שמואל אבואב, כי יוקצו 50 מיליון שקלים לצמצום הפערים הדיגיטליים בין התלמידים, אשר יספיקו, ככל הנראה, לרכישת 50,000 אמצעי קצה שיחולקו לתלמידים באמצעות הרשויות המקומיות. מר אבואב הדגיש כי זהו פתרון חלקי שרחוק מלתת מענה מלא לסוגיה. מר אבואב ציין עוד כי עבור התלמידים מהחברה החרדית יירכשו בתוך כך כמה עשרות אלפי טלפונים פשוטים שבעזרתם ניתן לבצע למידה באמצעות שמע (אודיו).

כשבוע לאחר הדיון בוועדה, חזר שר החינוך דאז, חה"כ רפי פרץ, על אמירה זו בנושא רכישת 50,000 מכשירי קצה בדיון במליאת הכנסת. על פי השר פרץ, הסוגיה הועלתה על ידו בדיון הממשלה וראש הממשלה תמך בקידום התוכנית. הוא ציין כי משרד החינוך הוציא קול קורא לקידום התוכנית וכי הדבר הועבר לאישור משרד האוצר.³⁴

מתן מענה מסוים באמצעות תוכנית מחשב לכל ילד

בתשובת המדינה לעתירות האמורות לבג"צ צוין כי נבחנת אפשרות, בכפוף לאישורים הנדרשים, להרחיב את תוכנית "מחשב לכל ילד" (ראו הרחבה להלן) במטרה להעניק מחשבים לילדים שאין יד משפחתם משגת לרכשם. בתשובת משרד ראש הממשלה על פנייתנו צוין כי אכן זוהי הפלטפורמה שנבחרה לצורך מימוש התקציב היעודי שצוין לעיל. להלן יוצגו מידע ונתונים נבחרים על פעילות התוכנית "מחשב לכל ילד" בכלל ועל הפעילות במסגרתה לצמצום הפערים הדיגיטליים בין התלמידים בעת הנוכחית בפרט.

3.1 תוכנית מחשב לכל ילד

תוכנית "מחשב לכל ילד" הוקמה בשנת 1996 ביוזמת אנשי עסקים מובילים בישראל ובשותפות משרד ראש הממשלה, כדי להעניק מחשבים, ערכות תוכנה והדרכה לילדים שאין יד משפחתם

³² בג"צ 2398/20, בג"צ 2823/20, פסק-דין.

³³ פרוטוקול מס' 11 מדיון הוועדה המיוחדת להיערכות המערכת החינוך והחינוך המיוחד, לרבות לשנת הלימודים הבאה בנושא: "מתווה משרד החינוך לחזרה ללימודים", 22 באפריל 2020.

³⁴ דברי הכנסת, חוברת ז', ישיבה כ"א: [ישיבה העשרים ואחת של הכנסת העשרים ושלוש](#), 30 באפריל 2020.

משגת לרכשם. מטרת התוכנית היא לאפשר לילדים משכבות מצוקה לרכוש מיומנויות שימוש במחשב והתחברות למאגרי מידע.

על פי המידע שמופיע באתר התוכנית, עד עתה הוענקו במסגרתה למעלה מ-97,000 ערכות מחשב (ערכת המחשב כוללת: מחשב שולחני, חיבור לאינטרנט למשך שנה, קורס למידה למיומנויות שימוש במחשב, תמיכה ואחריות למשך שלוש שנים לבית המשפחה)³⁵ ב-216 רשויות מכל המגזרים ברחבי הארץ, המשמשים למעלה מ-450,000 ילדים והורים.

התוכנית מנוהלת על ידי מועצה ציבורית, בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה, ושותפים בה מנכ"לים או נציגים מטעמם של משרדים ממשלתיים (החינוך, האוצר, העבודה והרווחה והשירותים החברתיים, קליטה ועליה), יו"ר המרכז שלטון מקומי, נציגי העמותה והציבור.³⁶ המועצה מתכנסת פעם בשנה על מנת לקבוע את היעדים של התוכנית, את התקציבים לשנה הבאה ואת החלק של הרשויות בתקצוב התוכנית. במסגרת המועצה פועלת ועדה ליעדים חברתיים, אשר מתכנסת במידת הצורך על מנת להגדיר ולקבוע יעדים, קריטריונים לזכאות והחלטות מהם, בהתאם לצורך שעולה מהשטח.³⁷ ב-2012 קבעה הממשלה כי הוועדה תהא בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה או נציגו.³⁸

ההחלטות לגבי אופן חלוקת משאבים במסגרת התוכנית מתקבלת בהתאם ליישובים שהביעו את נכוחותם להשתתף בתוכנית (דהיינו, לקחת חלק במימון) ובהתאם לאשכול סוציו-אקונומי של היישוב. לדבריה של גב' אורלי תמיר, מנהלת התוכנית בעמותה "מחשב לכל ילד", כ-85% מהילדים שקיבלו מחשבים במסגרת התוכנית הינם ילדים מהרשויות מאשכול סוציו-אקונומי 1-5.³⁹

איתור ומימון הילדים מתבצע על ידי הרשויות המקומיות באמצעות ועדת היגוי שממונה על ידי ראש העיר וחברים בה נציגי מחלקת החינוך, נציגי מחלקת הרווחה נציג ציבור ו/או נציג ועד ההורים. לפני הוועדה מונחים: הקריטריונים של העמותה, המלצות בתי הספר ורשויות הרווחה.⁴⁰

הקריטריונים לחלוקת המחשבים במסגרת התוכנית הם:

³⁵ אורלי תמיר, מנהלת התוכנית "מחשב לכל ילד", עמותה "מחשב לכל ילד", שיחת טלפון, 26 ביולי 2020.

³⁶ החלטת הממשלה מס' 2892 מיום 24.02.2011 בנושא: [שינוי הרכב המועצה הציבורית של תוכנית "מחשב לכל ילד"](#).

³⁷ אורלי תמיר, מנהלת התוכנית "מחשב לכל ילד", עמותה "מחשב לכל ילד", שיחת טלפון, 26 ביולי 2020.

³⁸ החלטת הממשלה 4631 מ-17.05.2012, תאריך עדכון – 18.09.2017: [מינוי נציגים מטעם מנכ"ל משרד ראש הממשלה במועצה הציבורית של תוכנית "מחשב לכל ילד" ובוועדת החריגים להעברת משרדי הממשלה לירושלים](#). (תיקון החלטת הממשלה מס' 2892 מיום 24.02.2011 בנושא: [שינוי הרכב המועצה הציבורית של תוכנית "מחשב לכל ילד"](#)).

³⁹ אורלי תמיר, מנהלת התוכנית "מחשב לכל ילד", עמותה "מחשב לכל ילד", שיחת טלפון, 27 ביולי 2020.

⁴⁰ [תוכנית "מחשב לכל ילד"](#), אודות התוכנית, כניסה אחרונה: 26 ביולי 2020.

- מצב כלכלי שאינו מאפשר למשפחה לרכוש מחשב (ואין בביתם מחשב);
 - ילדי כיתות ב' - י';
 - לומדים במסגרת חינוכית המוכרת ע"י משרד החינוך.
- לדבריה של גב' תמיר, במידה שמשפחה שנמצאה כזכאית לקבלת המחשב אינה יכולה לעמוד בתשלום ההשתתפות העצמית, העמותה מסייעת בהשלמת התשלום. אין מקרים בהם משפחה זכאית לא קיבלה מחשב מסיבה זאת.⁴¹
- במימון התוכנית שותפים:⁴²
- העמותה, באמצעות גיוס תרומות;
 - משרד ראש הממשלה;
 - הרשויות המקומיות (באופן דיפרנציאלי בהתאם למיקומם בסולם הסוציו-אקונומי כפי שהוא מוגדר באשכולות הלמ"ס);
 - משפחות הילדים (בסכום סמלי של 270 ₪).

על התקציב של המדינה העמותה מעמידה תקציב זהה ממשאביה ותורמיה.⁴³

3.1.1 הרחבת פעילות התוכנית בעקבות משבר הקורונה

היעד של התוכנית שתוכנן לשנת 2020, טרם פריצת משבר הקורונה, היה להעניק כ-7,000 מחשבים וערכות מחשב. התקציב המקורי של התוכנית שאושר למשרד ראש הממשלה עמד בתחילת השנה על כ-6.5 מיליון ש"ח, כאשר הבקשה לתקציב בשנה זו מטעם המשרד הייתה 13 מיליון ש"ח.⁴⁴

בעקבות התפרצות המגפה הוגדלו יעדי החלוקה והגופים השותפים פעלו להרחבת התקציב. כאמור, בסוף אפריל 2020, הודיעו שר החינוך ומנכ"ל משרד החינוך על כוונה להקצות תקציב של 50 מיליון שקלים לצמצום הפערים הדגיטליים בין התלמידים, אשר יספיקו, ככל הנראה, לרכישת 50,000 אמצעי קצה שיחולקו לתלמידים באמצעות הרשויות המקומיות. מתשובת המדינה לעתירות לבג"צ ומתשובה עדכנית של משרד ראש הממשלה לפנייתנו עולה כי בהמשך לכך הוחלט כי רכישת המכשירים ואספקתם לתלמידים תבוצע באמצעות התוכנית "מחשב לכל ילד".

⁴¹ אורלי תמיר, מנהלת התוכנית "מחשב לכל ילד", עמותה "מחשב לכל ילד", שיחת טלפון, 26 ביולי 2020.

⁴² תוכנית "מחשב לכל ילד", כניסה אחרונה: 23 ביולי 2020.

⁴³ בת חן אילות, מנהלת תחום פרויקטים לאומיים, אגף תקציבים ופרויקטים, משרד ראש הממשלה, שיחת טלפון, 27 ביולי 2020.

⁴⁴ שם.

לדברי מנהלת תחום פרויקטים לאומיים באגף תקציבים ופרויקטים במשרד ראש הממשלה, גב' בת חן אילות, במקום הסכום המבוקש של 50 מיליון ש"ח, אושר על ידי החשב הכללי במשרד האוצר סכום של 30 מיליון ש"ח בחלוקה הבאה בין הגופים הפועלים:

- **תקציב של 27 מיליון ש"ח אושר למשרד ראש הממשלה לרכישת מחשבים, כאשר 13.5 מיליון ש"ח אושרו עבור הפעילות בשנת 2020 ו-13.5 מיליון ש"ח נוספים – עבור שנת 2021. יצוין כי התקציב לשנת 2021 אושר באופן טנטטיבי בלבד, והוא כרוך באישור התקציב לשנת 2021.**
- **שלושה מיליון ש"ח נוספים אושרו עבור משרד החינוך, לרכישת אמצעים טכנולוגיים ללמידה מרחוק עבור התלמידים בחינוך החרדי.**

באשר לחלוקה של המחשבים, באפריל 2020 פורסם כי בהמשך להנחיית ראש הממשלה, פעל משרד ראש הממשלה לקדם חלוקה של כ-4,000 מחשבים וערכות מחשב ברחבי הארץ באמצעות התכנית, בהתאם למיפוי צרכים שמתבצע ע"י צוותי החינוך והרווחה ברשויות המקומיות. המשרד ציין כי בעקבות נגיף הקורונה והצורך בלמידה מרחוק, נעשים מאמצים מיוחדים מול משרד החינוך לאתר תלמידים נוספים הזקוקים לסיוע על מנת שיוכלו להשתלב בתהליכי הלמידה מרחוק, וכן נעשים מאמצים מול המגזר העסקי כדי להרחיב את משאבי התוכנית.⁴⁵

עד כה, במהלך שנת 2020, חולקו במסגרת התוכנית "מחשב לכל ילד" קרוב ל-7,000 מחשבים וערכות מחשב (כולל 4,000 המחשבים שעל חלוקתם הכריז ראש הממשלה באפריל, כפי שצוין לעיל).⁴⁶

בזכות הגדלת התקציב נערכים במסגרת התוכנית לחלוקה של 5,000 עד 8,000 מחשבים נוספים. לדברי גב' אילות, התקופה העומדת לרשות גורמי התוכנית בכדי לנצל את התקציב שאושר – חמישה חודשים בלבד עד לסיום השנה, היא תקופה קצרה למדי.

3.2 פעילות משרד החינוך

כאמור, מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד החינוך בבקשות מידע בנוגע לתלמידים שאין להם גישה לאמצעי קצה, תשתיות אינטרנט וכד' ובנוגע לפעילות המשרד לצמצום פערים דיגיטליים במסגרת התקציב הנוסף שהוחלט להקצות לנושא. **נכון למועד סיום העבודה על המסמך הנוכחי טרם קיבלנו מענה מטעם גורמי המשרד.**

⁴⁵ משרד ראש הממשלה, הודעת דוברות: [בהנחיית ראש הממשלה נתניהו חולקו כ-4,000 מחשבים ברחבי הארץ במסגרת תוכנית "מחשב לכל ילד"](#), 7 באפריל 2020.

⁴⁶ בת חן אילות, מנהלת תחום פרויקטים לאומיים, אגף תקציבים ופרויקטים, משרד ראש הממשלה ואורלי תמיר, מנהלת התוכנית "מחשב לכל ילד", עמותה "מחשב לכל ילד", שיחת טלפון, 27 ביולי 2020.